

Concepttekst Bilderberg – Europa (het gesproken woord geldt)

Maastricht, Berlijn en verder.

“Maastricht” is 15 jaar geleden.

Toen ik november 1982 eerste minister werd en uit dien hoofde lid van de Europese Raad trof ik Euro-sclerose aan. Het was het begin van zeven jaar omhoog : weg met de Euro-sclerose.

Met name met de nieuwe voorzitter van de Europese Commissie, Jacques Delors, kwam het tot de ene markt en op de ene markt volgde de ene munt.

Voor wat betreft die ene munt was Maastricht een succes. Op andere terreinen was het dat niet; met name niet met het GBVB (het Gemeenschappelijke Buitenlands en Veiligheids Beleid) kwam het niet veel verder. In 1989 was het tot het einde van de Koude Oorlog gekomen. Dat was geweldig. Maar de euforie daarover, met inbegrip van de Duitse hereniging en het Energie Handvest voor Europa, kon niet verhelen het drama Voormalig Joegoslavië en de verdeeldheid daarover. Het kon ook niet verhelen dat de “mars” naar het communautaire Europa tot stilstand kwam. Die kwam tot stilstand omdat :

- Frankrijk noch een sterk Parlement, noch een sterke Commissie wilde;
- Helmut Kohl dat ook niet langer wilde, omdat hij zichzelf als Mister Europe, als President of Europe, wilde zien; niet onbegrijpelijk waar President Clinton hem vleidend zo noemde.

Over die jaren, die fase in de Europese geschiedenis kan ik uren verhalen, maar dat zal ik niet doen.

Mij is gevraagd te spreken over 2007 en hoe nu verder.

Dat in het bijzonder na het fiasco vorig jaar met het referendum over de Europese Constitutie.

Welaan, daar gaan wij.

Ik pleit voor :

Een nieuw verdrag in plaats van de Europese Constitutie. Ik noem dat een samenwerkingsovereenkomst. Het mag van mij ook het Verdrag van Berlijn heten.

Dat woord samenwerkingsovereenkomst geeft aan dat en hoe de lidstaten van de Europese Unie willen samenwerken. Die samenwerking is met behoud van de soevereiniteit van de lidstaten. Daarom ook was/is het woord Constitutie niet gepast. Intussen kan en moet die samenwerking op bepaalde terreinen, waar dat nodig en gepast is, ver gaan.

Zo hebben wij bijvoorbeeld wat betreft de buitenlandse handel de competenties van de lidstaten - a.h.w. hun soevereiniteit - samengevoegd.

Dat is dus wat wij noemen een communautaire competentie geworden. Zo heeft de Europese Economische Gemeenschap zich stap voor stap ontwikkeld tot de ene markt. Dat is nu acquis.

Zo is er veel meer : samengevoegde soevereiniteit die niet meer teruggedraaid wordt; gebaseerd op de soevereine beslissingen van staten om soevereiniteit samen te voegen. Echter de constitutie wekte de indruk dat door de soevereiniteit van de lidstaten als zodanig een streep gezet werd. Dat was – om met Prinses Maxima te spreken – een beetje dom. Het afstemmen van de via een referendum voorgelegde Constitutie betekent overigens niet dat er geen goede onderdelen zaten en zitten in wat voorgelegd is.

Kiest men eerst principieel voor verdergaande samenwerking tussen soevereine lidstaten dan is – zo schat ik – het eerste hoofdstuk – dat wat gaat over verbeterde besluitvorming – bruikbaar en zinnig.

Voor het tweede hoofdstuk geldt dat veel minder. Wij hebben immers al het EVRM (het Europese Verdrag van de Rechten van de Mens). Dat is een vrucht, een product van de Raad van Europa. Ik zou geen moeite hebben in het nieuwe verdrag – zeg het Verdrag van Berlijn – op te nemen dat de Europese Unie zelf deelnemer/onderschrijver wordt van het EVRM. Dat heeft voordelen, mits het maar additioneel is t.o.v. het soeverein als (lid)staten onderschrijven van het EVRM.

Aan die afwegingen – wat van de Constitutie is wel bruikbaar – gaat vooraf de noodzaak goed in kaart te brengen op welke terreinen nauwere samenwerking en effectiever Europese besluitvorming geboden is; met andere woorden : waarvoor hebben wij de Europese Unie nodig.

Alvorens daarop in te gaan is het belangrijk helderheid te verschaffen inzake het onderwerp “uitbreiding”.

Uitbreiding.

Ruim 15 jaar na het einde van de Koude Oorlog worstelen wij nog steeds met de vraag waar de Europese Unie zijn oostgrens moet trekken. Dat is één vraagstuk. Het andere vraagstuk is Turkije.

Laat ik beginnen met Turkije. Het beste lijkt mij het proces van “toetreding op termijn” voort te zetten. Het proces is hier belangrijker dan het eindresultaat. Festina lente. Haast u langzaam.

Niet alleen de mensenrechtendimensie vergt tijd, maar ook het vraagstuk Cyprus.

Persoonlijk vind ik dat Turkije te fors voor het blok gesteld is toen de lidstaten volledig met Griekenland sympathiseerden en Cyprus ge-includeerd werd alsof Turkse geschiedenis en Turkse mensen er daar niet toe doen. Ook dit wespennest kost tijd. Turkije moet niet alleen vertrouwen winnen bij de Europese Unie, maar ook het omgekeerde is nodig.

Dan een enkel woord over voormalig Joegoslavië. Het is onlogisch dat deze deelrepublieken niet linksom of rechtsom hun plaats binnen de Europese Unie vinden. Dat doende ontstaat er een aaneengesloten geografisch gebied.

Het lijkt mij echter belangrijk daarna richting oosten een punt te zetten en geen verdere lidmaatschapsverwachtingen te wekken.

Dat betreft dus de zgn. CIS-staten; de Commonwealth of Independent States.

Dus (voorlopig) geen avances naar de Oekraïne en Wit-Rusland en ook niet naar de Kaukasus, de zuidflank dus van de Russische Federatie.

Anders gezegd, rond nu Centraal-Europa af als wezenlijk onderdeel van de Europese Unie, maar niet Oost-Europa.

Niet omdat Oost-Europa geen Europa zou zijn, maar omdat er meer te winnen is met goede samenwerkingsverhoudingen – ook met de Russische Federatie – dan met uitbreiding (-sbeloften).

Doen wij het zo – niet verder gaan dus dan geprivilegieerde partnerships – dan gaan wij weliswaar niet voor het maximale maar wel voor het optimale.

Bovendien zijn de bevolkingen van de Europese lidstaten – ook de Nederlandse – er hard aan toe eerst de positieve resultaten van de uitbreidingen te zien.

Laten wij de zegeningen van een in de Europese Unie geïntegreerd Centraal-Europa eerst daadwerkelijk ervaren, zodat de uitbreidingen waartoe reeds gecommiteerd is geloofwaardig worden.

Ook een alleen met Centraal-Europa uitgebreide Europese Unie zucht al onder een enorm bestuurlijk (en talen-) probleem. Ook hier – net als bij de te verbeteren besluitvorming – bevat de Constitutie waardevolle voorstellen. Ook deze kunnen in het Verdrag van Berlijn, de nieuwe samenwerkingsovereenkomst, benut worden.

Waar moet de Europese Unie eigenlijk over gaan ?

Het is belangrijk in het Verdrag van Berlijn opnieuw het subsidiariteitsbeginsel en de identiteit van de lidstaten te herbevestigen.

Wil dat Europa – één markt, één munt – echter geloofwaardig blijven dan is het belangrijk twee prioriteiten vast te stellen die niet zonder Europa en zonder een verdergaande communautaire competentie kunnen.

Die twee prioriteiten zijn dan het milieu- en klimaatbeleid enerzijds en het asiel- en migratiebeleid anderzijds.

Er is al het nodige op milieuterrein gezamenlijk gedaan, maar het CO₂-beleid staat nog in de kinderschoenen. Europa staat weliswaar achter Kyoto, maar het emissierechtensysteem is begonnen met veel te ruime toezeggingen en loopt slechts tot 2012.

Ik zou zeggen halveer de rechten zo spoedig mogelijk, of breng ze tenminste met 1/3 terug; en verleng de periode tot ruim na 2012, zeg 2020.

Bovendien is er dringend behoefte aan echt beleid in samenspraak met bedrijven én de civil society (ngo's) en voortschrijdende regelgeving. Het is een denkfout dat alleen de markt (en emissierechten) het werk kunnen doen.

Bovendien zal er – net als in de V.S. – ruimte moeten zijn om in bepaalde congestiegebieden met voorschriften harder te gaan dan de minimumstandaard voor het geheel van de Europese Unie.

Alles wijst er op dat de burgers een ambitieus klimaatbeleid willen.

Dat daarvoor een daadkrachtig Europa nodig is is goed uit te leggen. Gaat dat gebeuren dan komt er ook uitzicht op een Europees omgaan met civiel gebruik van nucleair.

Vijftig jaar geleden was Euratom één van de Europese gemeenschappen. Daarin werd vastgelegd dat vreedzame toepassing van nucleaire technologie belangrijk voor de ontwikkeling, de welvaart der volkeren is. Daarnaast hadden de twee Europese geallieerden, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk, militair nucleair potentieel ontwikkeld.

Toen volgde de zeer langdurige Koude Oorlog, waarin dit nucleaire potentieel over en weer als wezenlijk voor “afschrikking” werd beschouwd, opdat het niet tot een daadwerkelijke, vernietigende derde wereldoorlog zou komen.

Intussen bepleitte President Eisenhower in de vijftiger jaren van de vorige eeuw voor “Atoms for Peace” en voor internationaal toezicht door de V.N. op de splijtstofcyclus.

Zo kwam het tot het IAEA (het International Atomic Energy Agency) in Wenen; en tot het Non-proliferatieverdrag, waarin de “haves” de “not haves” opriepen af te zien van de ontwikkeling van nucleaire wapens onder de gelijktijdige belofte zelf hun eigen nucleaire wapens stap voor stap te verminderen en uit te bannen.

De eerste stappen waren – nu al weer 20 jaar geleden - de verdragen tussen de V.S. en de E.U. – in het bijzonder de nul-nul voor I.N.F. (International Nuclear Forces). Zo kwam het tot einde van de Koude Oorlog en kernwapenvrije voormalige Sovjet satellieten (de zgn. CIS-staten).

Voor wat betreft de vreedzame toepassing van nucleair was er intussen een zeer gemengd beeld. Grote bijna- [Three Miles Island] en werkelijke ongelukken, waaronder Tsjernobyl de ernstigste was, leidden in veel landen tot een nucleair moratorium. Dit gebeurde echter weer niet in andere landen zoals Frankrijk en België; en bij ons floreerde in Almelo Urenco, de verrijking van uranium tezamen met Duitsland en Engeland steeds meer.

Zo ontstond een zeer hybride beeld in de Europese Unie. Tegelijk raakte de Europese Unie verlamd.

Geen gezamenlijke aanpak en beheer van de splijtstofcyclus – dé opdracht van Euratom – en geen systematische uitvoering van Artikel 4 van het Non-proliferatieverdrag – het geleidelijk verminderen en uitbannen van de kernwapens.

Het is nu dringend tijd dat Europa zich “samenpakt” om in Europa en in de wereld deze dubbele doelstelling – Atoms for Peace en afbouw van nucleaire wapens – ter hand te nemen.

Dat vraagt een supranationaal en effectief IAEA en een nauwe V.N.-samenwerking tussen de P5 en de sleutelstaten Brazilië, Zuid-Afrika, India en Japan. En in die samenwerking kan de E.U. niet ontbreken.

Een nieuwe samenstelling van de Veiligheidsraad zit er, ondanks de inspanningen daartoe, niet in.

Op dit zeer belangrijke deelgebied is daarom effectieve samenwerking tussen de continenten Noord-Zuid, Oost-West geboden.

En in die samenwerking kan de EU – en daarmee vanzelf Duitsland – niet ontbreken.

Een krachtig milieu- en klimaatbeleid in en door Europa vergt ook een krachtige samenwerking met de Russische Federatie. Reeds vóór Maastricht verwierf het Energie Handvest voor Europa grote instemming. Wij hielden er het European Energy Charter Treaty aan over.

Dat was goed, maar te weinig.

Er doet zich nu een nieuwe mogelijkheid en noodzaak voor.

Het Europa tot over de Oeral kan op dat terrein van energievoorzieningszekerheid - van veiligheid voor mens en natuur, van een houdbaar energiegebruik en voorzieningszekerheid wel juist gerealiseerd worden.

Hier vergt een robuust Europa een communautaire Energie en Klimaat Competentie.

Dan het asiel- en migratiebeleid is ook een prioriteit.

Dat geldt voor iedere lidstaat, maar ook en vooral Europees.

Hoe om te gaan met asiel.

Zoveel mogelijk opvang in de regio en daarnaast “re-settlement”, ook in Europa.

Daarnaast een selectief migratiebeleid, met als leidend criterium de arbeidsmarkt in Europa.

Hierbij speelt uiteraard de vergrijzing ook een rol.

Hoe een creatief samenspel tussen de lidstaten en de Commissie in samenspraak met het Europees Parlement te realiseren.

Onderdeel van die inspanning behoort ook de relatie met de Islam te zijn. Europa kan een wezenlijke rol vervullen in de modernisering van de Islam.

Europa kent belangrijke Diasporas. Dat zijn in feite groepen van mensen met meerdere loyaliteiten en nationaliteiten. Daar is niets mis mee. Integendeel, de succesvolle migranten kunnen een brugfunctie vervullen tussen verschillende culturen/levensovertuigingen, maar ook met “modernity”.

Bij de samenwerkings- en communautaire opdracht ter zake van het asiel- en migratiebeleid is het cruciaal de Europese burgers te beschermen tegen illegale en irreguliere stromen van mensen van buitenaf, maar dat zo te doen dat echte vluchtelingen wel welkom zijn, voor zover zij niet in hun regio geholpen kunnen worden; en tegelijk een streng gecontroleerd maar bewust immigratiebeleid met als criterium, wat is voor de Europese arbeidsmarkt belangrijk, te ontplooiën. Dat dan wel met als criterium wat is belangrijk.

Het kan niet zo zijn bij de reeds gerealiseerde “ene markt” er de vrijheid van verkeer van personen Spanje zo makkelijk nieuwkomers accommodeert – in feite een immigratieland is geworden – en Nederland kampioen “ontmoedigen” werd.

Zo verliest Nederland de “battle for brains” en allochtone ondernemers en versterkte Nederland de illegaliteit die het juist wilde verminderen.

Tegelijk stoorde Frankrijk zich aan Spanje in haar accommoderende praktijken dat grenscontroles en belemmeringen weer aan de orde komen.

Hoe dan ook, een communautair asiel- en migratiebeleid is dringend geboden. Een toekomstgericht beleid zal zowel circulaire als permanente migratie vergen.

Bij beide vormen van migratie is er, gezien het belang van participatie, noodzaak en kans rekening te houden met “transnationale” burgers, d.w.z. burgers met dubbele loyaliteit; met waar zij nu werken en leven en met waar zij vandaan komen en wellicht weer naar terug gaan. Alleen zo kan asiel en migratie leiden tot voordeel, én voor de migranten zelf, én voor waar zij van komen, én voor de Europese Unie met haar lidstaten.

Zonder hier nu in detail te gaan, het welvarende maar vergrijzende Europa zal juist in deze uitdagingen – milieu en klimaat zowel als asylum en migration – geloofwaardigheid moeten herwinnen. Minder filosofie, meer antwoorden op deze moderne uitdagingen.

Tenslotte het Gemeenschappelijk Buitenlands- en Veiligheidsbeleid.

Ook hier ziet het landschap er mistroostig uit.

Daarvoor zijn natuurlijk allerlei historische oorzaken :

- De Veiligheidsraad met twee Europese permanente leden, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk, die hun nucleaire traditie blijven koesteren. Zij vinden hun onderscheidende “nuclear capabilities” belangrijker dan de verplichting krachtens het Non-proliferatieverdrag om nucleaire wapens te reduceren en uiteindelijk uit te bannen.
- De NAVO die al evenzeer het nucleair-vrij maken van de wereld belemmert.
- De pijnlijke onderschatting van de V.N. en het niet systematisch beschikbaar zijn voor vredesmissies. Dat laatste zou onderdeel moeten zijn van een Europese defensie-identiteit. Europese “blue helmets” onder een Gemeenschappelijke Europese vlag en met een Gemeenschappelijk Europees uniform.

Het is tijd deze historische oorzaken te boven te komen.

Er is dringend behoefte aan een Europese defensie-identiteit. Dat begint natuurlijk met een geloofwaardige defensie. Dus én modern én qua omvang indrukwekkend.

Als wij in de NAVO soevereiniteit konden samenvoegen moet dat ook in Europa kunnen.

Er is overigens op zich geen bezwaar de NATO te blijven benutten. Echter op twee voorwaarden :

a/ met een Europese invulling en vasthouden aan het NPV;

en b/ met respect voor de V.N.-besluitvorming en beschikbaarheid voor V.N.-vredesmissies, incl. de missies die nodig zijn bij de schending van mensenrechten.

Institutioneel ligt hier een belangrijke reden voor een overtuigende roulerende Europese president; of beter gezegd voorzitter van de Europese Raad van Regeringsleiders, geassisteerd door een "European Secretary of State", de rol dus die Solana nu geacht wordt te vervullen.

Een stevige moderne niet nucleaire defensie; overtuigend in omvang en technologisch geavanceerd, gebaseerd op een gemeenschappelijke inbreng, waaraan geen lidstaat zich kan onttrekken; zichtbaar deel van één Europese defensie (het ene uniform na de ene markt en de ene munt).

Slechts zo kan het komen tot een overtuigend gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheids Beleid, dat de soevereine lidstaten werkelijk op defensiegebied effectief samenbundelt en dat doende zo zijn bijdrage levert aan de Verenigde Naties; en een veilige wereld inclusief de uitvoering van het Non-proliferatieverdrag.

Conclusie.

Ziehier mijn gedachten over hoe nu verder na de afgestemde Constitutie.

Een samenwerkingsverdrag dus, toegespitst op verdergaande samenwerking waar het echt nodig is.

Ik noemde het :

milieu- en klimaatbeleid en het asiel- en migratiebeleid, alsmede het Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheids Beleid met een herkenbare Europese defensie identiteit; inclusief het Europees omgaan met de nucleaire problematiek.

Tegelijk een herbevestiging van het subsidiariteitsbeginsel, opdat de soevereine staten niet overwoekerd worden door de Brusselse bureaucratie.

Intussen wel effectieve besluitvorming waarvoor hoofdstuk I van de Constitutie benut kan worden; maar ook een duidelijke pas op de plaats met de uitbreidingsambitie; nu niet verder naar het oosten en Turkije pas op lange termijn.

Ruud Lubbers.

2 februari 2007.